

PFU-SAK NR. 210/12

KLAGER: Bjørg Norli, leder ved Pro Sentret
ADRESSE: Oslo kommune, Velferdsetaten, Storgt. 11, 0155 Oslo
TELEFON: 23 10 02 00 / 970 01 704
PUBLIKASJON: Klassekampen
PUBLISERINGSDATO: 23.06.2012
STOFFOMRÅDE: Sosial/helse
GENRE: Nyhetsartikkel
SØKERSTIKKORD: Sitering, skille fakta fra kommentarer, dekning for tittel og ingress, rettelse, samtidig imøtegåelse, tilsvarende
REGISTRERT: 20.07.2012
BEHANDLET I SEKR.: 23.07.2012; tilsvarende runden innledet
BEHANDLES I PFU: 30.10.2012
FERDIGBEHANDLET: 30.10.2012
BEHANDLINGSTID: 100 dager
KLAGEGRUPPE: Offentlig ansatt
PFU-KONKLUSJON: Kritikk
HENVISNING VVPL.: 4.4 (3.3, 3.8)
RETTSBEHANDLING:
OMTALE/ANONYM.:
MERKNADER:

SAMMENDRAG:

Klassekampen omtalte **lørdag 23. juni 2012** en rapport som Pro Sentret står bak. I stikk- og hovedtittel sto det: «**Pro Sentret vilde i ny rapport om sexkjøpsloven: Roter om sexkjøp**». Videre opplyste Klassekampen i ingressen:

«**TALL: Byrådet i Oslo vil oppheve sexkjøpsloven, basert på en rapport som viser økt vold mot prostituerte. Nå innrømmer Pro Sentrets leder at voldsbruken like gjerne kan ha blitt mindre.**»

Om selve rapporten het det i brødteksten:

«**Rapporten sammenlikner voldsbruk før og etter at sexkjøpsloven trådte i kraft 1. januar 2009. Pro Sentret er aktive motstandere av loven som gjør det ulovlig for nordmenn å kjøpe seksuelle tjenester.**»

«**Pro Sentret finner i sin rapport at 59 prosent av de prostituerte har vært utsatt for vold de siste tre årene. I en tilsvarende undersøkelse fra før sexkjøpsloven trådte i kraft i 2009 var tallet 52 prosent. Utvalget er imidlertid så lite at det i realiteten bare er en håndfull, omtrent seks personer, som har svart annerledes nå enn før sexkjøpsloven trådte i kraft.**»

Klassekampen refererer også hva lederen av Pro Sentret skal ha uttalt om rapporten:

«Nå innrømmer Pro Sentret at det ikke er grunnlag for å konkludere med at voldsbruken har økt, som følge av den nye rapporten.

- Med et så lite utvalg, kan det ikke være tilfeldigheter som viser en økning i voldsbruken etter at sexkjøpsloven trådte i kraft?

- Denne kartleggingen har jo mange begrensninger i form av at det er få som har svart på undersøkelsen. Om man ser statistisk på det, kan jo dette være motsatt, sier Bjørg Norli, leder i ProSenteret.»

Pro Sentrets leder siteres også som følger:

«- Vårt hovedanliggende er å sette søkelys på den livssituasjonen som de prostituerte er i, og det er ingenting som tyder på at livssituasjonen har blitt bedre etter sexkjøpsloven, sier hun.»

Et sitat var også tatt ut av den løpende brødteksten og uthevet i artikkelen:

«"Om man ser statistisk på det, kan jo dette være motsatt" Bjørg Norli, leder for ProSenteret»

Artikkelen var dessuten illustrert med et bilde som viste silhuetten en kvinne (på avstand) i et naturlandskap. I bildeteksten sto det:

«SEXKJØP: Pro Senteret får kritikk for sin rapport om voldsbruk mot prostituerte, og tar selvkritikk.»

Fakta om sexkjøpsloven og den omtalte rapporten ble kort gjengitt i tre punkter under «Fakta». I tillegg ble politiets syn på påstanden om økt voldsbruk mot prostituerte, referert i en underartikkel med tittelen «Politiet avviser økt vold».

KLAGEN:

Klager er leder av Pro Sentret. Hun anfører brudd på følgende punkter i Vær Varsom-plakaten: 3.7 (sitering), 4.2 (fakta/kommentar), 4.4 (dekning for titler/ingress), 4.13 (feil/rettelse), 4.14 (samtidig imøtegåelse) og 4.15 (tilsvar).

Klager opplyser at Klassekampens journalist ringte henne fredag 22. juni, samme dag som den omtalte rapporten ble lansert, og at de hadde en 15-20 minutters samtale, «som i hovedsak dreide seg om utfordringer knyttet til metode generelt og denne kartleggingen spesielt, samt hovedfunnene i rapporten og hva disse forteller». Slik klager ser det, var det imidlertid ingenting «som tydet på at dette var en intervjusituasjon». Klager anfører: «Ved samtalsens slutt ber jeg journalisten om en sitatsjekk, dersom hun finner ut at hun vil bruke noe av den informasjonen jeg har gitt i løpet av samtalen.»

Litt senere samme dag mottar klager en e-post fra journalisten der journalisten, ifølge klager, har formulert et spørsmål og satt det sammen med klagers svar, «fra ulike deler av den samtalen [de] har hatt». Journalistens spørsmål handler om utvalget (metoden) i undersøkelsen som rapporten omtaler (se vedlegg 3, sekr. anm.). Klager korrigerer og sender «det svaret [hun] ville ha gitt dersom spørsmålet hadde blitt stilt [henne]». Setningen klager redigerer bort i sin korrigering, er: «Denne kartleggingen har jo mange begrensninger, i form

av at det er så få som har besvart den. Om man ser statistisk på det kan jo dette være motsatt.» (Se vedlegg 3 og 4, sekr. anm.)

Journalisten godtar ikke klagers endringer, og det ender med en ny telefonsamtale. Klager anfører: «Journalisten [er] fortsatt svært opptatt av at funnene ikke nødvendigvis er valide fordi utvalget er så lite. Jeg på min side prøver å fortelle om hovedfunnene i rapporten. Jeg opplever ikke samtalen som spesielt god og til slutt forteller jeg journalisten at jeg ikke kommer til å kommentere på metodikken. Videre ber jeg henne om å stille meg konkrete spørsmål. Hvilket hun gjør.» I e-postkorrespondansen som følger (se vedlegg 6-8, sekr. anm.) fortsetter uenigheten mellom journalisten og klager, ettersom klager ikke ønsker å bli sitert slik journalisten har formulert det.

Klager forklarer også at hun fikk opplyst at journalistens deadline var kl.14.15, og at hun selv informerte journalisten kl. 14 at hun gikk for dagen. Hun regnet da med at saken var ferdig og at journalisten ville ta hensyn til hennes innspill, noe hun dagen etter, ved publisering, oppdaget at journalisten ikke hadde gjort. Da klager kom på jobb igjen mandag morgen, fant hun dessuten en e-post fra journalisten som var sendt fredag kl. 16.11 «hvor [journalisten] forteller at hun kommer til å beholde sitatet».

Når det gjelder selve artikkelen, reagerer klager på tittelen, ettersom rapporten, ifølge klager, verken handler om sexkjøpsloven eller sexkjøp. Slik klager ser det, gir tittelen «sterkt uttrykk for at Pro Sentret ikke er etterrettelig i sitt arbeid», og at sentret «bevis[s]t forsøker å feilinformere». Klager anfører også at det ikke fremkommer særlig tydelig i artikkelen hvordan Pro Sentret villeder om sexkjøpsloven i den omtalte rapporten, eller roter om sexkjøp.

Klager reagerer også på ingressen og bruken av ordet «innrømmer», noe klageren mener leseren må forstå som at hun innrømmer at det hun eller rapportens forfatter har skrevet/uttalt, er feil. Klager innvender: «Verken jeg eller rapportens forfatter har på noe tidspunkt, verken til Klassekampen eller til andre medier, sagt at voldsbruken like gjerne kan ha blitt mindre. (...) Når journalisten da velger å utheve det "sitatet" jeg eksplisitt flere ganger har sagt at hun ikke kan bruke (...) for å underbygge dette, finner jeg det særlig kritikkverdig.»

Klager har også forsøkt å få inn et tilsvarende svar i Klassekampen. Etter klagers mening har redaksjonen stadig kommet med «nye begrunnelser for hvorfor innlegget ikke er bra nok», og til slutt mente klager det var gått for lang tid siden publisering, til at det ville gi noen mening å få det på trykk (se vedlegg 9, sekr. anm.).

TILSVARSRUNDEN:

Klassekampen kjenner seg igjen i klagers fremstilling av saksgangen, men tilføyer: «Foranledningen for artikkelen var en større sak i Dagbladet samme dag (...) hvor sosialbyråden i Oslo la [rapporten] til grunn for å kreve sexkjøpsloven opphevet. Vi hadde i utgangspunktet tenkt å skrive en sak der denne debatten fikk fortsette, men så raskt at sammenlikningsgrunnlaget for å si at voldsbruken hadde økt de siste årene, var tynt, og bestemte oss i stedet for å vi[n]kle på dette.» Redaksjonen anfører også at journalisten presenterte seg for klager med navn og stilling, og at hun ringte fra Klassekampen «for å stille spørsmål angående en dagsaktuell sak». Etter Klassekampens mening er det også

vanskelig å forstå at klager ikke oppfattet telefonsamtalen som et intervju, i lys av at hun ba om sitatsjekk.

Klassekampen påpeker at klager ikke har hevdet at det publiserte sitatet er feil, men at hun heller ønsket at redaksjonen skulle skrive om hovedfunnene i rapporten, og at hun til slutt bestemte seg for ikke å kommentere metodikken. I denne sammenheng viser Klassekampen til Vær Varsom-plakatens punkt 3.8, om at endring av avgitte uttalelser bør begrenses til korrigering av faktiske feil.

Med hensyn til hva rapporten omtaler, refererer Klassekampen fra både rapportens innledning og avslutning. Av sitatet fra innledningen fremgår det at rapporten omtaler funnene fra en voldsundersøkelse (om kvinner i prostitusjon er blitt mer utsatt for vold etter at kjøp av seksuelle tjenester ble kriminalisert i 2009). Avslutningsvis i rapporten stilles spørsmålet: «Har kriminalisering av sexkjøp påvirket utsattheten for vold blant kvinner som selger sex i Oslo?» Rapportens svar, som Klassekampen siterer, handler om at det er flere respondenter i 2012 enn i 2007/08 som svarer at de har opplevd vold i prostitusjon. Redaksjonen anfører også at det er en rekke henvisninger til sexkjøpsloven i rapporten.

Videre presiserer Klassekampen: «Artikkelen setter ikke spørsmålstegn ved hovedinnholdet i rapporten, men ved den sammenhengen som trekkes mellom sexkjøpoven og vold i prostitusjonsmiljøet – en sammenheng Pro Sentret altså selv lanserer. Artikkelen viser at det bak prosentangivelsene kun skjuler seg noen få enkeltskjebner. Og disse er viktige og verdt å rapportere om[.]»

Når det gjelder klagers innvendinger mot ingressen, mener Klassekampen at de har sitert henne korrekt, og at det også er «svært relevant for saken om en av forfatterne vedgår at tallmaterialet kunne gått begge veier, fordi det er så lite».

Med hensyn til klagers tilsvaer, anfører Klassekampen at det var påstander rettet mot journalisten (personkarakteristikk) redaksjonen ikke ønsket å publisere, samt at den ba klageren presisere hva hun mente var feil. Klassekampen opplyser også å ha kommet med forslag til en revidert versjon, men at klager ikke ville ha den på trykk.

Klassekampen avviser at redaksjonen har brutt god presseskikk og anfører at den, som eneste avis, har «gått inn bak tallene for å finne ut hva som egentlig ligger til grunn». Slik mener Klassekampen å ha bidratt til større mangfold i deknningen, og at redaksjonen har jobbet i henhold til sitt samfunnsoppdrag.

Klageren fastholder at journalistens første henvendelse ikke fremsto som en intervjusituasjon. Hun forklarer at det også var derfor hun i neste samtale ba om å få konkrete spørsmål, og: «Klok av skade ber jeg alltid om sitatsjekk.» Slik klager ser det, har journalisten blandet sammen egen vurdering, «til tross for at hun innrømmer å verken ha lest hele rapporten, ei heller metodekapittelet[,] og påstander om Pro Sentrets uetterrettelighet».

Videre skriver klager at hun ikke kan se at VVP-punkt 3.8 åpner for at Klassekampen «i etterkant selv kan formulere både spørsmålet og ”mitt” svar». Klager anfører: «’Sitatet’ som ble brukt var ikke uttalt i den konteksten det ble satt inn i, men i den delen av samtalen med journalisten som omhandlet metode generelt.» Klager viser for øvrig til tilsvaret (som ikke

ble publisert, men som er vedlagt klagen, sekr. anm.), for gjengivelse av svaret hun ga da hun fikk et spørsmål som ligner det avisen har satt på trykk.

Klager vedgår at Pro Sentret «skulle undersøke om kvinnene i prostitusjon var blitt mer voldsutsatt etter at sexkjøpsloven ble innført», men avviser at Pro Sentret «lanserer en sammenheng mellom sexkjøpsloven og voldsforekomsten i prostitusjonsmiljøet». Klager påpeker at kun «¾ side av den 60 sider lange rapporten tar for seg dette spørsmålet». I denne sammenheng henviser klager til rapportens side 54 der det blant annet heter: «Dette datamaterialet gir ikke svar på hvorvidt den høye voldsforekomsten og sårbarheten kvinner i prostitusjon opplever skyldes kriminalisering av sexkjøp eller andre faktorer.» Klager påpeker at dette er «[e]t faktum Klassekampen ikke finner å kunne nevne i den artikkelen de selv mener skal belyse nettopp dette, til tross for at det var dette jeg faktisk svarte når journalisten framsatte spørsmålet». For øvrig avviser klager også Klassekampens påstand om at artikkelen ikke kritiserer hovedfunnene i rapporten.

Hva gjelder formuleringen i ingressen, anfører klager at hun aldri har uttalt dette: «Som nevnt ovenfor er dette journalistens konklusjon etter vår første samtale, en feilkonklusjon jeg forgjeves forsøkte å få journalisten til å rette opp i[.]»

Klager har også vedlagt dokumentasjon på kommunikasjonen med Klassekampen i forbindelse med hennes tilsvare og redigeringen av dette. Hun kommenterer: «Jeg (...) overlater til PFU å vurdere hvorvidt det ville ha vært rimelig av Klassekampen å publisere et av mine tilsvare eller om de er i strid med pkt. 4.15 i Vær Varsom-plakaten.»

Avslutningsvis kommenterer klager: «Dersom det var Klassekampens mål å gå inn bak tallene finner jeg det underlig at jeg ikke ble gitt anledning til å utdype tallene nærmere slik jeg gir uttrykk for i min siste e-post til journalisten. Klassekampen slår kun fast at utvalget er lite og konkluderer med at dette ikke gjør funnene valide. Men lite i forhold til hva? Journalisten tar seg ikke bryet med å si noe om studiepopulasjonen hvilket er nødvendig hvis man skal kunne si noe om utvalgets forholdsmessighet[.]»

Klassekampen har etter dette ikke hatt ytterligere kommentarer til saken.

PRESSENS FAGLIGE UTVALG UTTALER:

Klagen gjelder en artikkel i Klassekampen om en rapport Pro Sentret har skrevet. Rapporten bygger på en undersøkelse om volden kvinner i prostitusjon i Oslo utsettes for. I artikkelen stilte Klassekampen spørsmål ved undersøkelsens metode og konklusjonens validitet.

Klager er leder for Pro Sentret. Hun mener Klassekampen ikke har dekning for titler og ingress, og at vinklingen skaper et inntrykk av at Pro Sentret bevisst feilinformerer og ikke er etterrettelig i sitt arbeid. Slik klager ser det, er hun også feilsitert. Hun anfører at Klassekampen har formulert et spørsmål etter at hun snakket med avisens journalist, og satt sammen et svar fra ulike deler av deres samtale, en samtale hun for øvrig heller ikke oppfattet som et intervju. Klager har også forsøkt å få et tilsvarende på trykk, men hun opplever at redaksjonen stadig fant nye begrunnelser for at innlegget ikke kunne publiseres.

Klassekampen anfører at journalisten presenterte seg og forklarte hvorfor hun kontaktet klager. Redaksjonen mener klager også må ha skjønnet at samtalen var et intervju, ettersom hun ba om sitatsjekk. Slik Klassekampen ser det, har klager hatt et ønske om at avisen skrev om hovedfunnene i rapporten, heller enn å vinkle på metodikken. Avisen påpeker også at endring av avgitte uttalelser skal begrenses til faktiske feil, og redaksjonen kan ikke se at klager er feilsitert. Hva gjelder klagers tilsvarende, opplyser avisen at den ba klager omformulere dette, ettersom det inneholdt personkarakteristikk og ikke presiserte påstander om feil. Etter Klassekampens mening har avisen ikke brutt god presseskikk, men derimot jobbet i henhold til sitt samfunnsoppdrag.

Pressens Faglige Utvalg konstaterer at det har vært kontakt mellom klager og Klassekampen forut for publisering, både via telefon og på e-post. Selv om klager anfører at den første samtalen med journalisten ikke var et intervju, mener utvalget at hennes anmodning om sitatsjekk indikerer at hun var bevisst at hun snakket med en journalist og skjønte at hun kunne bli sitert. Likevel vil utvalget på generelt grunnlag minne om at det er redaksjonens ansvar å klarlegge premissene i intervjusituasjoner og overfor kilder og kontakter. Det fremgår av Vær Varsom-plakatens punkt 3.3.

Av korrespondansen som er fremlagt for utvalget, fremgår det at klager fikk sitatsjekk, og at partene har vært uenige om hvordan klager skulle siteres. Utvalget merker seg at klager hevder hun er feilsitert, men at hun også anfører at uttalelsen hun reagerer på, ble uttalt i en annen del av samtalen med journalisten, den delen som handlet om metode generelt, ikke rapporten spesielt. For utvalget fremstår det altså som at klager ikke avviser uttalelsen helt. Utvalget noterer seg også at Klassekampen i sitatsjekken spør klager om det er noe hun er sitert på som hun ikke har sagt. Utvalget kan ikke se at klager har svart redaksjonen på dette, annet enn at hun skriver at hun ikke ønsker å bli sitert slik journalisten har formulert det.

Videre registrerer utvalget også at Klassekampen ikke avviser at et spørsmål til klager ble formulert etter første samtale med klager. Utvalget kan forstå at klager opplever det som en uryddig fremgangsmåte. I det påklagede tilfellet legger utvalget imidlertid vekt på at klager ble forelagt spørsmålet gjennom sitatsjekken. Den presseetiske problemstillingen her er dermed om Klassekampen i større grad burde godtatt endringene klager ba om i sitatsjekken.

I Vær Varsom-plakatens punkt 3.8 heter det: «Endring av avgitte uttalelser bør begrenses til korrigering av faktiske feil. Ingen uten redaksjonell myndighet kan gripe inn i redigering og

presentasjon av redaksjonelt materiale.» Slik utvalget leser korrespondansen mellom klager og Klassekampen, fremstår det som at klager ønsket et annet fokus i artikkelen. Etter utvalgets mening gir også endringene som klager foreslår i sitatsjekken, et litt annet svar enn det Klassekampen mener klager har uttalt. I lys av at klager heller ikke fullstendig avviser uttalelsen, finner utvalget det vanskelig å konkludere med at Klassekampen har feilsitert henne.

Når det gjelder tilsvaret klager formulerte, mener utvalget at redaksjonen med fordel kunne utvist større romslighet. Utvalget kan ikke se at kritikken klager har rettet mot journalisten er uforholdsmessig krass, og mener at dette er noe både journalisten og redaksjonen burde tåle. Når Klassekampen likevel valgte å be klager omformulere tilsvaret, mener utvalget at redaksjonen med fordel, fra første stund av, kunne vært tydeligere i sin tilbakemelding til klager med hensyn til hva som burde endres. Utvalget kan imidlertid ikke se at det var presseetisk påkrevd at klager fikk sitt tilsvær på trykk, og finner dermed heller ikke grunnlag for å konkludere med at redaksjonen har brutt god presseskikk i dette henseendet. At klager ikke ønsket en publisering da det forelå en versjon av tilsvaret som redaksjonen var klar til å trykke, kan Klassekampen heller ikke klandres for.

Hva gjelder tittelen i den påklagede artikkelen, mener utvalget den er upresis. Som klager har påpekt, handler ikke rapporten om sexkjøpsloven som sådan, slik man får inntrykk av gjennom tittelen. Etter utvalgets mening fremgår det heller ikke av brødteksten hvordan Pro Sentret «[r]oter om sexkjøp». Dersom man leser den omtalte rapporten, vil man også se at Pro Sentret tar forbehold med hensyn til metoden og funnene i undersøkelsen. Slik sett kan man også hevde at Klassekampens fremstilling av rapporten og påstanden om at Pro Sentret «ville», er unyansert. Utvalget minner i denne sammenheng om pressens plikt til å kontrollere at opplysningene som gis er korrekte. I tillegg viser utvalget til Vær Varsom-plakatens punkt 4.4, der det heter: «Sørg for at overskrifter, henvisninger, ingresser og inn- og utannonseringer ikke går lenger enn det er dekning for i stoffet.»

På dette punkt har Klassekampen opptrådt kritikkverdig.

Oslo, 30. oktober 2012

Hilde Haugsgjerd,
Øyvind Brigg, Line Noer Borrevik, Alexander Øystå,
Hadi Strømmen Lile, Reidun Førde, Georg Apenes